

Číslo materiálu: VY 32 INOVACE 16/02

Název materiálu: Doba kamenná

Číslo projektu: CZ.1.07/1.4.00/21.1486

Zpracovala: Mgr. Petra Březinová

1. Dějiny pravěku

1.1. Doba kamenná

Dobu kamennou dělíme na 4 období:

- 1) Starší doba kamenná - **Paleolit** (3 mil. - 8000 př. n. l.)
- 2) Střední doba kamenná - **Mezolit** (8000 - 5500 př. n. l.)
- 3) Mladší doba kamenná - **Neolit** (5500 - 4300 let př. n. l.)
- 4) Pozdní doba kamenná - **Eneolit** (4300 - 2200 př. n. l.)

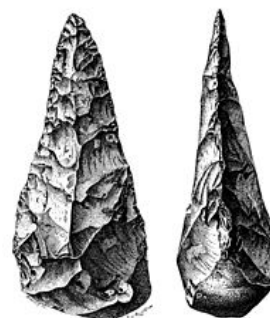

1.1.1. Starší doba kamenná - Paleolit (3 mil. - 8000 př.n.l.)

(řecky *palailos* = starý; *lithos* = kámen)

Hlavní znaky paleolitu:

- nejdelší z pravěkých období
- neznalost kovů → používání kamene, dřeva, kosti, později hlíny
- střídání dob ledových s teplejšími dobami meziledovými
- člověk se živil lovem, rybolovem, sběrem bobulí, lesních plodů apod.
- nejstarší nástroje – jednoduché sekáče (- odštípnutím části kamene), postupně vznik pěstních klínů

Paleolit dělíme na *čtyři období*:

V **nejstarším paleolitu** (3 mil. - 600 tis. př.n.l.) lidé používali první kamenné nástroje, uzpůsobovali si je štípáním nebo otloukáním.

Ve **starém paleolitu** (600 - 250 tis. let př.n.l.) již používali štípané kamenné nástroje a pěstní klín.

Ve **středním paleolitu** (250 - 40 tis. př.n.l.) zde žila chladnomilná mamutová fauna, lidé používali specializované kamenné nástroje jako nože nebo škrabadla, zpracovávali kůži, kosti a dřevo.

V **mladém nebo pozdním paleolitu** (40 - 8 tis. let př.n.l.) zde již žil homo sapiens sapiens, který vedle specializovaných kamenných nástrojů z pazourku nebo rohovce, používal kostěné čepelové techniky. Objevil se již také luk a šíp. Člověk dnešního typu lovil velká stádní zvířata - koně, bizony i mamuty. Zabýval se jeskynními malbami a vyráběním ozdobných předmětů. V tomto období člověk již dokonce stavěl ze dřeva a kůže první obytné stavby.

Archeologické nálezy: východní a jižní Afrika; Evropa - jihozápadní Francie, Španělsko;
ČR Čechy – Přezletice u Prahy, Beroun

Morava - Stránská skála u Brna, Dolní Věstonice, Pavlov, Předmostí u Přerova

ÚKOL 1:

Z učebnice na str. 17-18 vyhledej a zapiš informace týkající se:

POHŘBÍVÁNÍ

NÁBOŽENSTVÍ

NEJSTARŠÍ UMĚNÍ

1.1.2. Střední doba kamenná - Mezolit (8000 – 5500 př.n.l.)

(řecky *mesos* = střední)

Mezolit byl obdobím geologické přítomnosti (mladší čtvrtohory), skončila poslední doba ledová, z Evropy **ustupují ledovce**. Postupně oteplování vedlo k zalesnění půdy. Docházelo ke změně klimatu → **vymírají velká zvířata** (mamuti). Obživu zajišťoval lov drobné zvěře (jelen, srnec) pomocí luků a šípů. Člověk v této době již používal drobné kombinované nástroje. Lovil též ryby za pomoci harpun a udic. Člověk tehdy znal již saně a primitivní lyže. Lovcům se podařilo ochočit první zvíře – **psa**.

1.1.3. Mladší doba kamenná - Neolit (5500 - 4300 let př.n.l.)

(řecky *neos* = mladý)

ÚKOL 2: Z učebnice na str. 20 uveď hlavní znaky neolitu:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Lidé v neolitu osidlují oblasti s příznivými klimatickými podmínkami. Usazují se v náhorních plošinách a v pohůří v přední Asii. Postupně se šíří do povodí velkých řek, především Eufrat, Tigris a k pobřeží moře, území tzv. **úrodného půlměsíce**.

V neolitu se upevnilo rodové zřízení, tzv. **matriarchát** = rozhodující postavení ve společnosti měla matka jako zachovatelka rodu.

Vlivem zvýšení počtu obyvatel, vznikaly nové vesnice. Pokud byla vesnice přelidněná, část lidí odešla a založila vesnici novou. V čele vesnice stál **stařešina rodu**, ale mezi jeho členy nebyly větší majetkové rozdíly. Půda i dobytek byly společným majetkem.

Podstatu světa si lidé vykládali náboženstvím. Přírodní jevy a katastrofy (povodně, bouřky, blesky) vysvětlovali působením nadpřirozených sil.

V umění se objevovaly sošky žen, ozdobná keramika. Nádoby se zdobily rytím spirál (tzv. volut) – **volutová keramika**. Podle výzdoby nádob a podle způsobu pohřbívání se určují archeologické kultury.

Nejznámější neolitickou vesnicí na našem území se staly **Bylany u Kutné Hory**, na Moravě **Vedrovice u Moravského Krumlova**.

ÚKOL 3: Odpověz na otázky

1. Co následovalo po změně klimatu ve střední době kamenné?

2. Které zvíře si jako první člověk domestikoval?

3. Co znamenal matriarchát?

4. Podle čeho se určují jednotlivé archeologické kultury?

1.1.4. Pozdní doba kamenná - Eneolit (4300 - 2200 př.n.l.)

V eneolitu se dále rozvíjelo zemědělství. Nejvýznamnějším objevem této doby bylo **dřevěné oradlo tažené dobyt看em**, které umožňovalo obdělávat větší plochy polí. Další zajímavostí byl vynález **vozu**. Lidé si v této době také ochočili koně. V eneolitu vznikalo více typů obydlí, např. **polozemnice a zemnice**, které byly částečně nebo zcela zahloubeny do země. Vznikala již i opevněná **hradiště**.

Na předním východě se toto období nazývalo chalkolit (doba měděná), které souvisí s objevem prvního kovu - **mědi**.

Změny prožívá také společnost, a to růstem významu muže, zavedením tzv. **patriarchátu** a vznikem samostatných rodin. Matriarchát tímto zanikl. Dále se rozšiřoval podíl **soukromého vlastnictví** a rostly **majetkové rozdíly**.

V rámci archeologických kultur se objevily nádoby se zobákovitými nálevkovitými hrdly (**kultura nálevkovitých pohárů**) nebo zdobení hrdla nádoby otisknutím šňůrky (**kultura šňůrové keramiky**). Ve stejné době též nacházíme nádoby tvaru obrácených zvonů, většinou červené barvy s bílými vzory (**kultura zvoncových pohárů**).

Nejznámější naleziště je **Březno u Loun** nebo **hradiště u Kutné Hory**.

ÚKOL 4:

a) Přečti si text a zakroužkuj ANO nebo NE.

1. Nejvýznamnějším objevem této doby byl rotační kruh. ANO – NE
2. Rozhodující postavení v rodině měla stále matka. ANO – NE
3. Ve společnosti se začaly objevovat rozdíly mezi bohatými a chudými. ANO – NE
4. Na předním východě se eneolit nazýval chalkolit. ANO - NE
5. Lidé si v tomto období ochočili psa. ANO - NE

b) Chybné věty ze cvičení 4. a) oprav:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

ŘEŠENÍ

ÚKOL 3: Odpověz na otázky

1. Co následovalo po změně klimatu ve střední době ledové? **Z Evropy ustupují ledovce. Postupné oteplování vedlo k zalesnění půdy. Vymírají velká zvířata (mamuti).**
2. Které zvíře si jako první člověk domestikoval? **Psa.**
3. Co znamenal matriarchát? **Rozhodující postavení ve společnosti měla matka jako zachovatelka rodu.**
4. Podle čeho se určují jednotlivé archeologické kultury? **Podle výzdoby nádob a podle způsobu pohřbívání.**

ÚKOL 4:

a) Přečti si text a zakroužkuj ANO nebo NE.

1. Nejvýznamnějším objevem této doby byl rotační kruh. ANO – **NE**
2. Rozhodující postavení v rodině měla stále matka. ANO – **NE**
3. Ve společnosti se začaly objevovat rozdíly mezi bohatými a chudými. **ANO** – NE
4. Na předním východě se eneolit nazýval chalkolit. **ANO** - NE
5. Lidé si v tomto období ochočili psa. ANO - **NE**

b) Chybné věty ze 4. a) oprav:

1. dřevěné oradlo tažené dobyt看
2. otec – vznikl tzv. patriarchát
3. _____
4. _____
5. koně

Bibliografické citace

Text

RULF, Jan a VÁLKOVÁ, Veronika. *Dějepis: Pravěk a Starověk pro 6. ročník základní školy*. Praha: SPN, 2001. ISBN 80-85937-59-X. s. 14-31.

Obrázky

[cit. 2012-08-10] dostupný pod licencí Creative Commons na WWW:

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/42/Skh%C3%BCl_skull-5.png/254px-Skh%C3%BCl_skull-5.png

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/75/Biface.jpg/218px-Biface.jpg>

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chinese_jar_Neolithic_period_painted_earthenware_HAA.JPG